

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

31 päivänä toukokuuta 2018*

Ennakkoratkaisupyyntö – Yrityskeskittymien valvonta – Asetus (EY) N:o 139/2004 –
7 artiklan 1 kohta – Keskittymän toteuttaminen ennen kuin siitä on tehty ilmoitus Euroopan
komissiolle tai ennen kuin se on julistettu yhteismarkkinoille soveltuvaksi – Kielto – Soveltamisala –
”Keskittymän” käsite – Kolmannen kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen irtisanominen yhden
sulautuvan yrityksen toimesta

Asiassa C-633/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Sø- og Handelsretten
(meri- ja kauppatuomioistuin, Tanska) on esittänyt 25.11.2016 tekemällään päätöksellä, joka on
saapunut unionin tuomioistuimeen 7.12.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ernst & Young P/S

vastaan

Konkurrenserådet,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. L. da Cruz Vilaça, varapresidentti A. Tizzano
(esittelevä tuomari) sekä tuomarit A. Borg Barthet, M. Berger ja F. Biltgen,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: hallintovirkkamies C. Strömholm,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.11.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Ernst & Young P/S, edustajinaan G. Holtsø ja J. Plum, advokater,
- Tanskan hallitus, asiamiehenään C. Thorning, avustajanaan J. Pinborg, advokat,
- Euroopan komissio, asiamiehinään G. Conte ja T. Vecchi, avustajanaan H. Peytz, advokat,

kuultuaan julkisasiamiehen 18.1.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: tanska.

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee yrityskeskittymien valvonnasta 20.1.2004 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 139/2004 (”EY:n sulautuma-asetus”) (EUVL 2004, L 24, s. 1) 7 artiklan 1 kohtaa.
- 2 Tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty sellaisen kumoamiskanteen yhteydessä, jonka Ernst & Young P/S on nostanut Sø- og Handelsrettenissä (meri- ja kauppatuomioistuimissa, Tanska) Konkurrencerådetin (kilpailuneuvosto, Tanska) päätöksestä, jossa tämä totesi, että yhtäältä Ernst & Young, Ernst & Young Europe LLP, Ernst & Young Godkendt Revisionsaktieselskab, Ernst & Young Global Limited ja EYGS LLP (jäljempänä yhdessä EY-yhtiöt) ja toisaalta KPMG Statsautoriseret Revisionspartnerselskab, Komplementar selskabet af 1. januar 2009 Statsautoriseret Revisionsaktieselskab ja KPMG Ejendomme Flintholm K/S (jäljempänä yhdessä KPMG DK -yhtiöt) olivat rikkoneet kieltoa toteuttaa keskittymä ennen kilpailuneuvoston antamaa lupaa (jäljempänä lykkäämisveloite) konkurrencelovnin (Tanskan kilpailulaki) 12 c §:n 5 momentin mukaisesti.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Asetuksen N:o 139/2004 johdanto-osan 5, 6, 20 ja 34 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”(5) On – – varmistettava, että uudelleenjärjestelyt eivät aiheuta pysyvää vahinkoa kilpailulle. Yhteisön oikeudessa on sen vuoksi oltava säännöksiä keskittymistä, jotka saattavat olennaisesti estää tehokasta kilpailua yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla.

(6) Sen vuoksi on tarpeen erityinen oikeudellinen väline, jolla kaikkia keskittymiä voitaisiin tehokkaasti valvoa niillä yhteisössä esiintyvän kilpailun rakenteeseen olevien vaikutusten kannalta ja joka olisi ainoa tällaisiin keskittymiin sovellettava väline. – –

– –

(20) On tarkoituksenmukaista määritellä keskittymän käsite siten, että se sisältää toimet, jotka pysyvästi muuttavat keskittymään osallistuvien yritysten valvontaa ja siten markkinoiden rakennetta. Sen vuoksi tätä asetusta on aiheellista soveltaa kaikkiin yhteisyrityksiin, jotka hoitavat pysyvästi kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan. On lisäksi asianmukaista käsitellä yhtenä keskittymänä toimia, jotka ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa siten, että niitä yhdistää ehto tai ne muodostuvat suhteellisen lyhyen ajanjakson aikana tapahtuvista arvopapereita koskevista liiketoimista.

– –

(34) Tehokkaan valvonnan varmistamiseksi yritysten olisi ilmoitettava ennakolta yhteisönlaajuisista keskittymistä sopimuksen tekemisen, julkisen osto- tai vaihtotarjouksen ilmoittamisen tai määräysvallan tuottavan osuuden hankkimisen jälkeen. – – Keskittymien toteuttamista olisi lykättävä kunnes asiasta on tehty lopullinen komission päätös. Tästä lykkäämisveloitteesta olisi kuitenkin voitava tarvittaessa poiketa keskittymään osallistuvien yritysten pyynnöstä. – –”
- 4 Tämän asetuksen 3 artiklan, jonka otsikkona on ”Keskittymän määritelmä”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Keskittymän katsotaan syntyvän, jos määräysvalta siirtyy pysyvästi seurauksena siitä, että

- a) kaksi yritystä tai yrityksen osaa tai useampi yritys tai yrityksen osa, jotka ovat aikaisemmin olleet itsenäisiä, sulautuu; taikka
- b) yksi tai useampi henkilö, jolla jo on määräysvalta ainakin yhdessä yrityksessä, tai yksi tai useampi yritys hankkii ostamalla osakkeita tai osuuksia taikka varoja, sopimuksella tai muulla tavoin suoran tai välillisen määräysvallan, joka koskee yhtä tai useampaa yritystä kokonaisuudessaan tai jotakin sen tai niiden osaa.
2. Määräysvalta perustuu oikeuksiin, sopimuksiin ja muihin keinoihin, jotka joko erikseen tai yhdessä ja ottaen huomioon asiaan liittyvät tosiasialliset ja oikeudelliset olosuhteet antavat mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa yrityksessä, ja erityisesti:
- a) omistusoikeuteen yrityksen kaikkiin tai joihinkin varoihin taikka niiden käyttöoikeuteen;
- b) oikeuksiin tai sopimuksiin, joiden perusteella saadaan ratkaiseva vaikutusvalta yrityksen toimielinten kokoonpanossa, äänestyksissä tai päätöksissä.”
- 5 Kyseisen asetuksen 4 artiklan, jonka otsikkona on ”Ennakoilmoitus keskittymistä ja käsittelypaikan siirtäminen ennen ilmoitusta ilmoituksen tekijöiden pyynnöstä”, 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään seuraavaa:
- ”Tässä asetuksessa tarkoitetuista yhteisönlaajuisista keskittymistä on ilmoitettava komissiolle ennen niiden toteuttamista ja sopimuksen tekemisen, julkisen osto- tai vaihtotarjouksen julkistamisen tai määräysvallan tuottavan osuuden hankkimisen jälkeen.”
- 6 Saman asetuksen 7 artiklan, jonka otsikkona on ”Keskittymien toteuttamisen lykkääminen”, 1–3 kohdassa säädetään seuraavaa:
- ”1. Edellä 1 artiklassa tarkoitettua yhteisönlaajuisista keskittymää, tai komission 4 artiklan 5 kohdan nojalla tutkimaan keskittymää, ei saa toteuttaa ennen kuin siitä on tehty ilmoitus tai ennen kuin se on julistettu yhteismarkkinoille soveltuvaksi 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan, 8 artiklan 1 kohdan tai 8 artiklan 2 kohdan nojalla tehdyn päätöksen mukaisesti taikka 10 artiklan 6 kohdan mukaisen olettamuksen perusteella.
2. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei estä julkisen osto- tai vaihtotarjouksen tai arvopapereita koskevien liiketoimien sarjan toteuttamista, joilla 3 artiklassa tarkoitettu määräysvalta saadaan useilta myyjiltä, mukaan lukien muiksi arvopapereiksi vaihdettavia arvopapereita koskevat liiketoimet, jos arvopaperit on otettu kaupankäynnin kohteeksi arvopaperipörssin kaltaisilla markkinoilla, edellyttäen, että
- a) keskittymästä ilmoitetaan komissiolle 4 artiklan mukaisesti viipymättä; ja
- b) ostaja ei käytä kysymyksessä oleviin arvopapereihin liittyvää äänioikeuttaan taikka käyttää sitä vain säilyttääkseen näiden sijoitusten täyden arvon komission 3 kohdan nojalla myöntämällä poikkeusluvalla.
3. Komissio voi pyynnöstä myöntää luvan poiketa 1 tai 2 kohdassa tarkoitetuista velvoitteista. Poikkeuksen myöntämistä koskeva pyyntö on perusteltava. Tehdessään pyyntöä koskevaa päätöstä komission on otettava huomioon erityisesti ne vaikutukset, jotka lykkääminen voi aiheuttaa yhdelle tai useammalle keskittymään osallistuvalla yritykselle taikka ulkopuoliselle sekä keskittymästä kilpailulle mahdollisesti aiheutuva uhka. Poikkeuslupaan voidaan liittää ehtoja ja velvoitteita tehokkaan kilpailun edellytysten varmistamiseksi. Poikkeuslupaa voidaan hakea ja se voidaan myöntää milloin tahansa, kuten ennen ilmoituksen tekemistä tai keskittymistoimen jälkeen.”

- 7 Asetuksen N:o 139/2004 21 artiklan, jonka otsikkona on ”Asetuksen soveltamisala ja toimivalta”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Vain tätä asetusta sovelletaan 3 artiklassa tarkoitettuihin keskittymiin, ja [[SEUT 101 ja SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettua neuvoston asetusta] (EY) N:o 1/2003 [(EYVL 2003, L 1, s. 1)], [sekä asetuksia] (ETY) N:o 1017/68, (ETY) N:o 4056/86 ja (ETY) N:o 3975/87 ei sovelleta lukuun ottamatta yhteisyrityksiä, jotka eivät ole yhteisönlaajuisia ja joiden tarkoituksena tai seurauksena on itsenäisenä pysyvien yritysten kilpailukäyttäytymisen yhteensovittaminen.”

Tanskan oikeus

- 8 Tanskan kilpailulain 12 c §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Tanskan kilpailu- ja kuluttajaviranomainen ratkaisee, hyväksytäänkö vai kielletäänkö keskittymän muodostaminen.

--

5. Tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa keskittymää ei saa toteuttaa ennen kuin siitä on tehty ilmoitus tai Tanskan kilpailu- ja kuluttajaviranomainen on hyväksynyt sen edellä 1 momentin mukaisesti.

--

6. Tanskan kilpailu- ja kuluttajaviranomainen voi myöntää luvan poiketa 5 momentin säännöksistä, ja lupaan voidaan liittää ehtoja ja velvoitteita tehokkaan kilpailun edellytyksen varmistamiseksi.”

- 9 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan Tanskan kilpailulain 12 c §:n perusteluissa todetaan, että Tanskan yrityskeskittymien valvontaa koskevat säännöt perustuvat asetuksen N:o 139/2004 säännöksiin ja että niitä on tulkittava asetuksen mukaisesti sekä keskittymän käsitteen että lykkäämisveloitteen määritelmän ja ulottuvuuden osalta.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 10 KPMG DK -yhtiöt tekivät 18.11.2013 keskittymäsopimuksen EY-yhtiöiden kanssa (jäljempänä keskittymäsopimus).
- 11 Tosiseikkojen tapahtuessa KPMG DK -yhtiöt ja EY-yhtiöt olivat tilintarkastusyriityksiä, jotka tarjosivat tilintarkastus- ja kirjanpitoapalveluja Tanskassa.
- 12 Keskittymäsopimusta tehdessään KPMG DK -yhtiöt olivat KPMG International Cooperative -nimisen itsenäisten tilintarkastusyriitysten kansainvälisen verkoston (jäljempänä KPMG International) jäseniä. Koska KPMG DK -yhtiöt eivät kuuluneet rakenteellisesti KPMG International -verkostoon, KPMG DK -yhtiöiden ja KPMG Internationalin välillä oli 15.2.2010 tehty yhteistyösopimus (jäljempänä yhteistyösopimus). Tämän sopimuksen nojalla KPMG DK -yhtiöillä oli yksinoikeus kuulua KPMG International -verkostoon Tanskassa ja käyttää KPMG Internationalin tavaramerkkejä markkinointitarkoituksessa tässä jäsenvaltiossa.
- 13 Yhteistyösopimus sisälsi myös asiakkaiden kohdentamista, muissa valtioissa toimivien asiakkaiden palvelemista ja verkostoon kuulumisoikeudesta maksettavaa vuotuista korvausta koskevia ehtoja. Yhteistyösopimuksessa edellytettiin lisäksi, etteivät verkostoon kuuluvat tilintarkastusyriitykset tee keskenään yrityskumppanuuksien tai yhteisyritysten kaltaisia liiketoimintasopimuksia. Tässä

sopimuksessa määrättiin myös vapaaehtoisesta integroidusta yhteistyöstä sellaisten verkostoon kuuluvien tilintarkastusyriyten kesken, jotka työskentelivät yhteisten sääntöjen ja menettelyiden perusteella ja jotka asiakkaisiin nähden esittelivät itsensä maailmanlaajuisesti verkostoksi, vaikka kukin niistä oli kilpailuoikeuden kannalta itsenäinen yritys.

- 14 Keskittymäsopimuksen mukaan KPMG DK -yhtiöiden piti välittömästi keskittymäsopimuksen allekirjoittamisen jälkeen ilmoittaa, että EY-yhtiöiden kanssa toteutettavan keskittymän vuoksi ne irtisanoutuvat KPMG Internationalista viimeistään 30.9.2014. Yhteistyösopimuksen nojalla yhteistyösopimuksen irtisanominen yhden osapuolen toimesta oli toteutettava kuuden kuukauden irtisanomisajalla ennen KPMG Internationalin verovuoden päättymistä.
- 15 Pääasian asianosaisten välillä on kiistatonta, ettei kyseessä oleva keskittymä ollut asetuksessa N:o 139/2004 tarkoitetulla tavalla yhteisönlaajuinen, että siitä oli ilmoitettava Tanskan toimivaltaisille viranomaisille ja että sen toteuttamisen ehtona oli näiden viranomaisten etukäteen antama lupa.
- 16 Allekirjoitettuaan keskittymäsopimuksen 18.11.2013 KPMG DK -yhtiöt irtisanoivat samana päivänä yhteistyösopimuksen 30.9.2014 lukien. Yhteistyösopimuksen irtisanominen sinänsä ei edellyttänyt kilpailuviranomaisten hyväksyntää.
- 17 Keskittymäsopimus julkistettiin 19.11.2013.
- 18 KPMG International julkisti 20.11.2013 aikomuksensa pysyä Tanskan markkinoilla ja perusti tätä varten 21.11.2013 uuden tilintarkastusyriyksen, vaikka yhteistyösopimus oli yhä voimassa.
- 19 Useat KPMG DK -yhtiöiden asiakkaat päättivät vaihtaa tilintarkastajia ja kääntyä joko KPMG Internationalin tai muiden toimijoiden puoleen.
- 20 KPMG DK -yhtiöt ja EY-yhtiöt käynnistivät heti keskittymäsopimuksen julkistamisen jälkeen keskittymän hyväksymistä koskevan ennakoilmoitusmenettelyn ja ottivat ensimmäisen kerran yhteyttä Tanskan viranomaisiin 21.11.2013.
- 21 Keskittymästä ilmoitettiin Konkurrence- og Forbrugerstyrelsenille (kilpailu- ja kuluttajaviranomainen, Tanska) 13.12.2013 ja keskittymä hyväksyttiin kilpailuneuvoston 28.5.2014 antamalla päätöksellä sillä edellytyksellä, että osapuolet antavat tiettyjä sitoumuksia. KPMG DK -yhtiöt ja KPMG International sopivat tämän hyväksynnän jälkeen yhteistyösopimuksen päättämisestä 30.6.2014 lukien.
- 22 Kilpailuneuvosto totesi 17.12.2014 tekemällään päätöksellä (jäljempänä riidanalainen päätös), että KPMG DK -yhtiöt olivat irtisanomalla yhteistyösopimuksen keskittymäsopimuksen mukaisesti 18.11.2013, eli ennen kuin kilpailuneuvosto oli hyväksynyt keskittymän, rikkoneet Tanskan kilpailulaissa säädettyä kieltoa toteuttaa keskittymää ennen sen hyväksymistä.
- 23 Riidanalainen päätös perustuu kilpailuneuvoston kokonaisarvioon asian tosiseikoista, jonka mukaan yhteistyösopimuksen irtisanominen liittyi tietyn yrityskeskittymän muodostamiseen, oli peruuttamaton ja saattoi aiheuttaa markkinavaikutuksia irtisanomishetken ja keskittymän hyväksymisen välisenä aikana. Erityisesti kilpailuneuvosto katsoi, ettei ollut tarpeen todeta, että kyseinen irtisanominen oli markkinavaikutusten taustalla, koska on riittävää, että se saattoi aiheuttaa markkinavaikutuksia.
- 24 Ernst & Young nosti 1.6.2015 Sør- og Handelsrettenissä riidanalaisesta päätöksestä kumoamiskanteen, jossa se riitautti muun muassa kilpailuneuvoston tulkinnan sen kiellon ulottuvuudesta, joka koskee keskittymän toteuttamista ennen kuin kilpailuneuvosto on hyväksynyt sen, sekä riidanalaisen päätöksen perustelut ja kiisti yhteistyösopimuksen irtisanomisen väitetyt markkinavaikutukset.

- 25 Ernst & Young korosti myös, että pääasian ratkaisulla on merkitystä mahdollisesti määrättävän rikosoikeudellisen seuraamuksen kannalta, kun otetaan huomioon se, että Tanskan kilpailu- ja kuluttajaviranomainen siirsi 11.6.2015 asian Statsanklageren for Særlig Økonomisk og International Kriminalitetille (erityisestä talousrikollisuudesta ja kansainvälisestä rikollisuudesta vastaava valtiosyyttäjä) EY-yhtiöiden toiminnan tutkimiseksi rikosoikeuden kannalta.
- 26 Koska Tanskan yrityskeskittymien valvontaa koskevat säännöt perustuvat asetukseen N:o 139/2004 ja koska kilpailuneuvosto viittaa riidanalaisessa päätöksessään olennaisilta osin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi, että asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohdan tulkinta herättää kysymyksiä.
- 27 Näissä olosuhteissa Sør- og Handelsretten päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Millä perusteilla on arvioitava, sovelletaanko asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohdan mukaista kieltoa (kielto toteuttaa keskittymää ennen hyväksynnän saamista) yrityksen menettelyihin tai toimiin, ja edellyttääkö kyseisessä säännöksessä tarkoitettu toteuttamistoimenpide, että kyseinen toimenpide tosiasiallisesti tai oikeudellisesti on kokonaan tai osittain osa määräysvallan siirtymistä tai keskittymään osallistuvien yritysten jatkuvien toimintojen sulautumista, mikä laukaisee kynnysarvojen ylittyessä ilmoitusvelvollisuuden?
- 2) Voidaanko käsiteltävän asian kohteena olevan kaltaisen yhteistyösopimuksen irtisanomista ennakkoratkaisupyynnössä kuvattuja vastaavissa olosuhteissa pitää toteuttamistoimenpiteenä, johon sovelletaan neuvoston asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kieltoa, ja jos voidaan, millä perusteilla asia ratkaistaan?
- 3) Onko toiseen kysymykseen vastaamisen kannalta merkitystä sillä, onko irtisanomisella todellisuudessa ollut kilpailuoikeudellisessa mielessä olennaista vaikutusta markkinoihin?
- 4) Jos kolmanteen kysymykseen vastataan myöntävästi, pyydetään selvennystä siihen, millä perusteilla ja minkä todennäköisyysasteen mukaan [pääasiassa] on arvioitava sitä, onko irtisanomisesta aiheutunut tällaisia markkinavaikutuksia, sen merkitys mukaan lukien, että tällaiset vaikutukset voidaan yhdistää muihin syihin?”

Unionin tuomioistuimen toimivalta

- 28 Komissio esitti epäilyksiä unionin tuomioistuimen toimivallasta lausua tästä ennakkoratkaisupyynnöstä, koska unionin oikeutta ei voida soveltaa pääasiassa ja koska sovellettavassa laissa ei viitata unionin oikeuteen, ja ainoastaan tämän lain valmisteluasiakirjoissa todetaan, että sitä on tulkittava asetuksen N:o 139/2004 sekä unionin yleisen tuomioistuimen ja tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa.
- 29 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuimella on SEUT 267 artiklan nojalla toimivalta antaa ennakkoratkaisuja perussopimusten ja Euroopan unionin toimielinten säädösten tulkinnasta. Tässä artikkelissa perustetun unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön yhteydessä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Näin ollen on niin, että silloin, kun kansallisten tuomioistuinten esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkintaa, unionin tuomioistuimen on lähtökohtaisesti ratkaistava ne (tuomio 14.3.2013, Allianz Hungária Biztosító ym., C-32/11, EU:C:2013:160, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 30 Unionin tuomioistuin on tämän oikeuskäytännön nojalla useaan otteeseen katsonut, että sillä on toimivalta ratkaista unionin oikeuden säännöksiä tai määräyksiä koskevat ennakkoratkaisupyynnöt sellaisissa tapauksissa, joissa pääasian tosiseikat jäävät unionin oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle mutta joissa unionin oikeuden säännöksiä tai määräyksiä sovelletaan kansallisen lainsäädännön nojalla, kun kansallisessa lainsäädännössä noudatetaan unionin oikeudessa annettuja ratkaisuja täysin jäsenvaltion sisäisten tilanteiden ratkaisemiseksi. Tällaisissa tapauksissa unionilla on selvä intressi sen osalta, että unionin oikeudesta omaksuttuja säännöksiä ja käsitteitä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, eikä tämä riipu siitä, missä olosuhteissa näitä säännöksiä ja käsitteitä sovelletaan (tuomio 14.3.2013, Allianz Hungária Biztosító ym., C-32/11, EU:C:2013:160, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 31 Nyt käsiteltävästä ennakkoratkaisupyynnöstä on todettava, että – toisin kuin tuomiossa 11.12.2007, ETI ym. (C-280/06, EU:C:2007:775, 23 ja 24 kohta) – kyseessä olevassa Italian kilpailulaissa, Tanskan kilpailulaissa ei viitata suoraan niihin unionin oikeuden säännöksiin, joiden tulkintaa pyydetään.
- 32 Samoin on todettava, että – toisin kuin tuomiossa 14.3.2013, Allianz Hungária Biztosító ym. (C-32/11, EU:C:2013:160, 21 kohta), kyseessä olevissa Unkarin kilpailulain säännöksissä – Tanskan kilpailulaissa ei toisteta täsmällisesti asetuksen N:o 139/2004 vastaavia säännöksiä.
- 33 Ensinnäkin unionin tuomioistuimelle toimitetuista asiakirjoista kuitenkin ilmenee, että Tanskan kilpailulain valmisteluasiakirjat osoittavat, että Tanskan lainsäätäjän tarkoituksena oli yhdenmukaistaa keskittymiä koskevaa kansallista kilpailuoikeutta unionin kilpailuoikeuden mukaiseksi, kun otetaan huomioon se, että kansalliset säännökset perustuvat olennaisilta osin asetukseen N:o 139/2004. Tanskan kilpailulain 12 c §:n 5 momentissa esitetään kieltö toteuttaa keskittymää ennen kuin siitä on ilmoitettu toimivaltaisille viranomaisille tai ennen kuin ne ovat hyväksyneet sen, ja kyseinen kieltö on aineellisesti sama kuin asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohdassa säädetty kieltö.
- 34 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi arvioinnissaan, joka koskee sen käsiteltävänä olevan asian erityispiirteitä ja erityisesti sovellettavan kansallisen lain, jota sen asiana on tulkita, valmisteluasiakirjoja, että Tanskan oikeutta on tulkittava erityisesti unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa.
- 35 Näissä olosuhteissa unionin tuomioistuin on toimivaltainen vastaamaan kansallisen tuomioistuimen esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin.

Ensimmäinen, toinen ja kolmas kysymys

- 36 Ensimmäisellä, toisella ja kolmannella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy lähinnä, onko asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että keskittymä toteutetaan vain toimenpiteellä, jolla kokonaan tai osittain, tosiasiallisesti tai oikeudellisesti vaikutetaan kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen. Se pyrkii selvittämään erityisesti, voidaanko pääasian olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa yhteistyösopimuksen irtisanomisen katsoa aiheuttavan keskittymän toteuttamisen ja onko tässä yhteydessä merkitystä sillä, aiheuttiko tällainen irtisanominen markkinavaikutuksia.
- 37 Vastattaessa näihin kysymyksiin on muistettava, että asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohdassa ainoastaan säädetään, ettei keskittymää saa toteuttaa ennen kuin siitä on tehty ilmoitus tai ennen kuin se on julistettu yhteismarkkinoille soveltuvaksi.
- 38 Tässä säännöksessä ei siis anneta mitään tietoja niistä edellytyksistä, joiden täytyessä keskittymä katsotaan toteutetuksi, eikä siinä varsinkaan täsmennetä, voiko keskittymän toteuttaminen tapahtua sellaisen toimenpiteen seurauksena, joka ei vaikuta kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen.

- 39 Näin ollen on todettava, ettei kyseisessä 7 artiklassa säädetyn kiellon ulottuvuutta ole mahdollista täsmentää pelkästään sen sanamuodon perusteella.
- 40 Silloin kun unionin oikeuden säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta ei mahdollista sen täsmällisen merkityksen arviointia, kyseistä lainsäädäntöä on aiheellista tulkita siten, että otetaan huomioon sekä sen päämäärä että sen yleinen rakenne (tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 41 Siltä osin kuin on kyse asetuksen N:o 139/2004 tavoitteista, muun muassa kyseisen asetuksen viidennestä perustelukappaleesta ilmenee, että asetuksella pyritään varmistamaan, että yritysten uudelleenjärjestelyt eivät aiheuta pysyvää vahinkoa kilpailulle. Unionin oikeudessa on sen vuoksi oltava säännöksiä, joita sovelletaan keskittymiin, jotka saattavat olennaisesti estää tehokasta kilpailua yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla. Kyseisen asetuksen 6 perustelukappaleen mukaan asetuksen avulla on voitava valvoa tehokkaasti kaikkia keskittymiä niillä unionissa esiintyvän kilpailun rakenteeseen olevien vaikutusten kannalta (ks. vastaavasti tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 21 kohta).
- 42 Tämän valvonnan tehokkuuden takaamiseksi yritysten on, kuten asetuksen N:o 139/2004 34 perustelukappaleesta ilmenee, ilmoitettava ennakolta keskittymistään ja niiden toteuttamista on lykättävä kunnes asiasta on tehty lopullinen päätös.
- 43 On kuitenkin todettava, että kun kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa kielletään keskittymän toteuttaminen, siinä rajoitetaan tämä kiello koskemaan ainoastaan saman asetuksen 3 artiklassa määriteltyjä keskittymiä ja suljetaan samalla pois se, että kiellettyjä olisivat toimenpiteet, joiden ei voida katsoa vaikuttavan keskittymän toteuttamiseen.
- 44 Tästä seuraa, että määritettäessä asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan ulottuvuutta on otettava huomioon kyseisessä 3 artiklassa esitetty keskittymän käsitteen määritelmä.
- 45 Tämän säännöksen sanamuodon mukaan keskittymän katsotaan syntyvän, jos määräysvalta siirtyy pysyvästi seurauksena siitä, että kaksi yritystä tai yrityksen osaa tai useampi yritys tai yrityksen osa sulautuu, tai siitä, että yksi tai useampi henkilö, jolla jo on määräysvalta ainakin yhdessä yrityksessä, tai yksi tai useampi yritys hankkii suoran tai välillisen määräysvallan, joka koskee yhtä tai useampaa yritystä kokonaisuudessaan tai jotakin sen tai niiden osaa, kun määräysvalta perustuu oikeuksiin, sopimuksiin ja muihin keinoihin, jotka antavat mahdollisuuden käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa yrityksessä.
- 46 Tästä seuraa, että kyseisessä 7 artiklassa tarkoitettu keskittymän toteuttaminen tapahtuu, kun keskittymän osapuolet panevat täytäntöön toimenpiteitä, joilla vaikutetaan kohdeyrityksen määräysvallan pysyvään vaihtumiseen.
- 47 Sillä, että keskittymän osittainen toteuttaminen kuuluu saman artiklan soveltamisalaan, täytetään siis keskittymien tehokkaan valvonnan varmistamista koskevaa vaatimusta. On nimittäin niin, että jos keskittymän osapuolet eivät saisi toteuttaa keskittymää yhdellä ainoalla toimenpiteellä mutta jos ne saisivat päätyä samaan lopputulokseen peräkkäisillä osittaisilla toimenpiteillä, tämä heikentäisi asetuksen N:o 139/2004 7 artiklassa asetetun kiellon tehokasta vaikutusta ja vaarantaisi siten tässä asetuksessa tarkoitettua valvonnan ennakkoluonteen ja sen tavoitteiden toteutumisen.
- 48 Samassa tarkoituksessa kyseisen asetuksen 20 perustelukappaleessa todetaan, että on asianmukaista käsitellä yhtenä keskittymänä toimia, jotka ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa siten, että niitä yhdistää ehto tai ne muodostuvat suhteellisen lyhyen ajanjakson aikana tapahtuvista arvopapereita koskevista liiketoimista.

- 49 On kuitenkin niin, että kun tällaiset toimenpiteet – vaikka ne toteutetaan keskittymän yhteydessä – eivät ole välttämättömiä kyseessä olevan yrityksen määräysvallan vaihtamiseksi, ne eivät kuulu asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan soveltamisalaan. Nämä toimenpiteet, vaikka ne voivat olla keskittymään nähden liitännäisiä tai valmistelevia, eivät nimittäin ole välittömässä toiminnallisessa yhteydessä sen toteuttamiseen, joten niiden täytäntöönpano ei lähtökohtaisesti voi vaarantaa keskittymien valvonnan tehokkuutta.
- 50 Se seikka, että tällaisilla toimenpiteillä voi olla markkinavaikutuksia, ei sellaisenaan ole riittävä, jotta sillä voitaisiin perustella kyseisen 7 artiklan erilaista tulkintaa. Yhtäältä keskittymän markkinavaikutusten arviointi kuuluu keskittymän tutkinnan aineelliseen sisältöön. Asetuksen N:o 139/2004 7 artiklassa säädettyä lykkäämisvelvoitetta sovelletaan riippumatta siitä, soveltuuko keskittymä yhteismarkkinoille vai ei, sillä sen tarkoituksena on nimenomaan taata se, että komissio voi valvoa tehokkaasti kaikkia keskittymiä.
- 51 Toisaalta ei voida sulkea pois sitä, että toimenpide, jolla ei ole mitään markkinavaikutuksia, voisi kuitenkin vaikuttaa kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen ja että sillä toteutetaan keskittymä ainakin osittain.
- 52 Tästä seuraa, että kun otetaan huomioon asetuksen N:o 139/2004 tavoitteet, asetuksen 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että siinä kielletään se, että keskittymän osapuolet panevat täytäntöön toimenpiteen, jolla vaikutetaan jonkin yrityksen, johon tämä keskittymä vaikuttaa, määräysvallan pysyvään vaihtumiseen.
- 53 Tämän 7 artiklan tällainen tulkinta on sopusoinnussa myös asetuksen N:o 139/2004 yleisen rakenteen kanssa.
- 54 Vaikka kyseisen asetuksen kuudennessa perustelukappaleessa todetaankin, että asetuksella käyttöön otettu keskittymien ennaltaehkäisevä valvonta koskee keskittymiä, joilla on vaikutus unionissa esiintyvän kilpailun rakenteeseen, asetuksesta ei mitenkään seuraa, että yritysten kaikki sellainen toiminta, jolla ei ole tällaisia vaikutuksia, jäisi komission tai kilpailualalla toimivaltaisten kansallisten viranomaisten valvonnan ulkopuolelle (tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 30 kohta).
- 55 Kyseinen asetus, kuten myös erityisesti asetus N:o 1/2003, on osa lainsäädäntökokonaisuutta, jonka tarkoituksena on panna täytäntöön SEUT 101 ja SEUT 102 artikla sekä luoda valvontajärjestelmä, jolla varmistetaan, ettei kilpailu vääristy unionin sisämarkkinoilla (tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 31 kohta).
- 56 Kuten asetuksen N:o 139/2004 21 artiklan 1 kohdasta ilmenee, vain tätä asetusta sovelletaan kyseisiin 3 artiklassa määriteltyihin keskittymiin, joihin ei siis lähtökohtaisesti sovelleta asetusta N:o 1/2003 (tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 32 kohta).
- 57 Viimeksi mainittua asetusta sovelletaan sitä vastoin edelleen yritysten toimintaan, joka merkitsemättä asetuksessa N:o 139/2004 tarkoitettua keskittymää on kuitenkin omiaan johtamaan SEUT 101 artiklan vastaiseen yritysten toiminnan keskinäiseen yhteensovittamiseen ja joka tästä syystä kuuluu komission tai kansallisten kilpailuviranomaisten valvonnan piiriin (tuomio 7.9.2017, Austria Asphalt, C-248/16, EU:C:2017:643, 33 kohta).
- 58 Tämän vuoksi asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan soveltamisalan laajentaminen toimiin, jotka eivät vaikuta keskittymän toteuttamiseen, johtaisi, kuten julkisasiamies toteaa lähinnä ratkaisuehdotuksensa 68 kohdassa, paitsi siihen, että tämän asetuksen soveltamisalaa laajennettaisiin sen 1 artiklan vastaisesti, myös kaventamaan vastaavasti asetuksen N:o 1/2003 soveltamisalaa, koska viimeksi mainittua asetusta ei enää voitaisi soveltaa tällaisiin toimenpiteisiin, vaikka ne voisivat johtaa SEUT 101 artiklassa tarkoitettuun yritysten toiminnan keskinäiseen yhteensovittamiseen.

- 59 Edellä esitetty huomioon ottaen on todettava, että asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että keskittymä toteutetaan vain toimenpiteellä, jolla kokonaan tai osittain, tosiasiallisesti tai oikeudellisesti vaikutetaan kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen.
- 60 Kun kyse on siitä, voidaanko pääasian kaltaisissa olosuhteissa yhteistyösopimuksen irtisanomisen katsoa aiheuttavan keskittymän toteuttamisen, on todettava, että vaikka ennakkoratkaisupyynnössä kuvatuissa olosuhteissa, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, irtisanominen on ehdollisessa yhteydessä kyseessä olevaan keskittymään ja voi olla luonteeltaan siihen nähden liitännäinen ja valmisteleva, on kuitenkin niin, että mahdollisista markkinavaikutuksistaan huolimatta se ei sellaisenaan vaikuta kohdeyrityksen määräysvallan pysyvään vaihtumiseen.
- 61 Sen lisäksi, että kyse on toimenpiteestä, joka koskee ainoastaan yhtä keskittymän osapuolista ja kolmatta osapuolta eli KPMG Internationalia, EY-yhtiöt eivät tällä irtisanomisella saaneet mahdollisuutta harjoittaa minkäänlaista vaikutusvaltaa KPMG DK -yhtiöihin, jotka – kuten tämän tuomion 12 ja 13 kohdasta ilmenee – olivat kilpailuoikeuden kannalta itsenäisiä sekä ennen kyseistä irtisanomista että sen jälkeen.
- 62 Kun kaikki edellä esitetyt näkökohdat otetaan huomioon, ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 139/2004 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että keskittymä toteutetaan vain toimenpiteellä, jolla kokonaan tai osittain, tosiasiallisesti tai oikeudellisesti vaikutetaan kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen. Pääasian olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, yhteistyösopimuksen irtisanomisen ei voida katsoa aiheuttavan keskittymän toteuttamista riippumatta siitä, aiheuttiko tällainen irtisanominen markkinavaikutuksia.

Neljäs kysymys

- 63 Kun ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen annettu vastaus otetaan huomioon, neljänteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 64 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Yrityskeskittymien valvonnasta 20.1.2004 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 139/2004 (”EY:n sulautuma-asetus”) 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että keskittymä toteutetaan vain toimenpiteellä, jolla kokonaan tai osittain, tosiasiallisesti tai oikeudellisesti vaikutetaan kohdeyrityksen määräysvallan vaihtumiseen. Pääasian olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, yhteistyösopimuksen irtisanomisen ei voida katsoa aiheuttavan keskittymän toteuttamista riippumatta siitä, aiheuttiko tällainen irtisanominen markkinavaikutuksia.

Allekirjoitukset